

Bebyggelseregistret

ORDLISTA

Ordlista för Bebyggelseregistret, BBR

A

Anläggning och anläggningskategori – i BBR betecknar en anläggning en samlad byggnadsmiljö eller ett bebyggelsekomplex där de ingående byggnaderna – sett ur ett kulturhistoriskt perspektiv – har ett inbördes funktionellt samband. Som exempel kan bondgård, befästning eller bruk nämnas. I princip kan man säga att en anläggning ofta har samma omfattning eller utbredning som en fastighet. En anläggning kan bestå av en enstaka byggnad eller ett objekt som ett rådhus, ett flerbostadshus eller en bro. En anläggning kan i vissa fall ingå i en annan anläggning t.ex. en bruksherrgård i ett bruk eller en tullstation i en hamn.

Registrets anläggningar är indelade i kategorier. Dessa redovisas i förvalslistor. Kategorierna är grundade på anläggningens funktion. Med funktion menas det ändamål för vilken anläggningen en gång har skapats eller senare kommit att präglas av.

Arkitekt – i BBR anger arkitekt den person eller organisation som ansvarat för utformningen av en byggnad eller ett objekt. Se Upphovsman.

B

Beskrivning – beskriver hur anläggningen respektive byggnad ser ut och redovisar de olika egenskaperna/värdena för en byggnad som takform, stomme, fasadmaterial etc. Dessa redovisas i listform utifrån givna förval. Beskrivningen kan också redovisas i en löpande text, en fritext.

Består av/Ingår i – begreppet finns redovisat i innehållsförteckningen till ett sökresultat. Gäller sökningen en anläggning leder länken vidare till de byggnader som anläggningen består av. Länken ger även uppgift om den miljö respektive de inventeringar anläggningen ingår i. Gäller sökningen en byggnad leder länken till den anläggning och den inventering som byggnaden ingår i.

Bildrättigheter – fotografier är skyddade av upphovsrättslagen. Bildrättsinnehavaren har de ekonomiska rättigheterna till bilden. I registret är det generellt registerföraren som är bildrättsinnehavare. Den ideella rätten till bilden har som regel fotografen. Rätten innebär att fotografens namn bör finnas redovisad. Det innebär även att bilden inte får ändras utan fotografens tillstånd.

Byggnad och byggnadskategori – i BBR betecknar byggnad en funktionellt självständig byggnadskropp, företrädesvis under tak och i en eller flera våningar. Den kan vara försedd med på- och tillbyggnader. BBR:s begrepp omfattar även byggnadsverk och objekt av annat slag t.ex. bro, brygga, damm, dansbana etc.

Registrets byggnader är indelade i kategorier baserade på funktion. Med funktion menas det ändamål för vilket byggnaden en gång har skapats för eller senare kommit att präglas av. Exempel på byggnadskategorier är bl.a. bod, ekonomibygnad, operahus och skolbyggnad. Kategorierna väljs ur förvalslistor.

Byggnadens namn – en del byggnader har särskilda namn t.ex. Fridhem, Röda Kvarn eller Dramaten. Sådana namn ger ofta lokalhistorisk eller personhistorisk intressant upplysning. Vid en sökning kan man använda jokertecknet * som suffix om man t.ex. är osäker på stavningen. Namnsökning är inte känslig för stora eller små bokstäver.

Byggnadsbeskrivning – beskriver hur en byggnad ser ut eller vilka material den består av t.ex. fasadmateriel - tegel, takform - sadeltak etc. Den kan utgöras av val i förvalslistor och/eller beskrivning i fritext.

Byggnadsminne – en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får en länsstyrelse förklara som byggnadsminne enligt [3 kap. kulturminneslagen](#). Bestämmelserna får även tillämpas på parker, trädgårdar och andra anläggningar av kulturhistoriskt värde. Anläggningar, byggnader och objekt som är skyddade enligt 3 kap. kulturminneslagen kan ibland benämnas enskilda byggnadsminnen.

För kulturhistoriskt värdefulla byggnader och anläggningar som ägs av staten gäller att de kan utgöras statliga byggnadsminnen och skyddas av [Förordningen \(1988:1229\) om statliga byggnadsminnen](#) m.m. Det är regeringen som fattar beslut om statliga byggnadsminnen. Riksantikvarieämbetet lämnar förslag på nya statliga byggnadsminnen och ansvarar för tillsynen över dem. Ett statligt byggnadsminne övergår till att bli ett byggnadsminne enligt kulturminneslagen vid försäljning till annan ägare än staten. I BBR anges datum för lagskyddsändringen vilket i vissa fall kan vara ett tidigare datum än den handling länsstyrelsens beslut eller anmälan är daterad med.

Byggnadsverk – se Byggnad och byggnadskategori.

D

Dagens användning – redovisar vad en byggnad används till idag. Uppgiften är oberoende av om användningen styr utformningen eller ej. I de fall byggnaden inte används kan det redovisas som Ej i bruk.

Dataexport – Är ett begränsat urval data ur BBR, tillgängliggjort i shape eller tab-format, för användning i GIS-program. Urvalet kan omfatta all bebyggelse eller begränsas till den skyddade bebyggelsen enligt Kulturminneslagen och Förordning (1988:1229) om statliga byggnadsminnen. Datauttaget kan göras för hela Sverige, länsvis eller på stiftsnivå för kyrkliga kulturminnen.

Dokument – visar dokument som skannats och lagts in, t.ex., inventeringsblanketter, arkivhandlingar eller beslut om byggnadsminnesförklaring.

F

Fastighet – all mark i landet är indelat i fastigheter och alla har en särskild beteckning inom kommunen (namn och nummer). Fastighetsbeteckningen kan redovisas på skilda sätt t.ex. på landsbygd som Linköping Ekenäs 3:1 och i stad som Stockholm Krubban 18 där Krubban står för ett kvarter.

Uppgifterna om en fastighets beteckningar finns i fastighetsregistret, som Lantmäteriet ansvarar för. Till en fastighet kan höra byggnader, skog, vatten m.m. Byggnaderna inom varje fastighet numreras i en löpande följd.

Fritext/Fritextsökning – BBR innehåller en stor del fritexter/löptexter. Exempel på dessa är bl.a. textavsnitten som är knutna till Beskrivning, Historik och Kulturhistorisk värdering. Man kan göra fritextsökningar i BBR. De kan dock ge svårtolkade resultat, vilket gör att fritextsökningar bäst lämpar sig för övergripande sökningar som ger en bred överblick. En sökning genom förvalslistor ger större precision.

Församling – i BBR används församling som ett begrepp för en till lokala gränser bestämd kyrklig enhet (territoriell församling). BBR: s förteckning över församlingar uppdateras kontinuerligt utifrån uppgifter från Svenska kyrkan.

G

Gradering – se Kulturhistorisk värdering.

H

Historik – i Historik finns fritexter som beskriver händelser för anläggning och byggnad. Dessutom finns en kronologisk lista med händelser där årtal och uppgift om vad som hänt redovisas.

Historisk kategori, byggnad – redovisar den huvudsakliga funktion som den från början uppfördes för och har haft under historien.

Historisk kategori, anläggning – redovisar den huvudsakliga funktion som anläggningen från början uppfördes eller anlades för och har haft under historien.

Husnr. 9001 – i fastighetsregistret anges de byggnader som ligger inom en fastighet med en numrering, husnummer, i en löpande följd t.ex. Oskarshamn Hamnö 1:2 Husnr 1. I nuläget har dock inte alla byggnader ett officiellt husnummer. I BBR registreras dessa i en särskild nummerserie (9000) per fastighet.

Exempel: De byggnader på fastigheten Hamnö 1:2 som saknar officiellt husnummer benämns enligt följande: Oskarshamn Hamnö 1:2 Husnr 9001, Oskarshamn Hamnö 1:2 Husnr 9002 etc.

Huvudgrupp – I BBR betecknar huvudgrupp en övergripande indelning av kategorier grundad på näring eller struktur t.ex. handel och bankväsende, jordbruk och offentlig förvaltning. Vissa kategorier kan höra till flera huvudgrupper.

Huvudgrupperna bygger på en indelning som sedan länge använts inom RAÄ för handläggning av byggnadsminnen.

Se Historisk- respektive Nuvarande kategori.

Händelse – se Historik.

I

Inventering – informationen i BBR är kopplad till en inventering. En inventering består av den information som samlas in om en viss bebyggelse under en avgränsad tid. Inventeringar kan bedrivas enligt olika metoder. En inventering består oftast av momenten: förarbete, fältarbete och efterarbete/sammanställning samt registrering.

Följande inventeringskategorier finns i BBR:

Basinventering – är en registreringsform i BBR som redovisar ett begränsat antal uppgifter, dvs. de som är obligatoriska och utgör basdata för BBR. Detta gäller anläggnings- och byggnadskategori samt byggnadsår. Registreringsformen kan även användas för att tillgängliggöra äldre inventeringar, vilket innebär att inventeringsblanketter skannas och görs åtkomliga genom BBR.

Kategoriinventering – är inriktad på anläggningar och byggnader med en viss funktion, kategori. De utförs ofta inom ett län men kan även göras rikstäckande.

Kategoriinventering ger djupare kunskap och översikt inom sitt begränsade ämnesområde och

därmed ett gott underlag för bl.a. urval, kulturhistoriska värderingar och handläggning av t.ex. bidragsärenden. Metoden är vidare intressant för forskningen. En inventering med inriktning på enbart kategorier skapar emellertid ingen möjlighet att få en heltäckande bild av bebyggelsen.

Områdesinventering – ett område med ensartad bebyggelse av samma kategori som t.ex. sentida villor av typhuskaraktär eller flerbostadshus uppförda under en begränsad tidsperiod kan inventeras och registreras enligt en förenklad metod. Istället för att redovisa varje byggnad för sig ges en sammanfattande beskrivning för hela den likartade bebyggelsen inom det utpekade området med ett begränsat antal uppgifter.

Selektiv inventering – omfattar ett urval byggnader som vid inventeringstillfället antagits vara av särskilt kulturhistoriskt intresse. Metoden utelämnar objekt som av en eller annan anledning inte antas uppfylla de krav som slås fast i inventeringens målsättning. En tydlig redovisning av vilka kriterier som varit vägledande vid urvalet av objekt är avgörande för en bedömning av materialet. En fördel med metoden är att den är koncentrerad på det för tillfället mest intressanta byggnadsbeståndet och att fördjupningar kan göras på viktiga frågeställningar. Vad som anses kulturhistoriskt intressant förändras emellertid över tiden. Värdet av en selektiv inventering kan därmed bli relativt kortlivat.

Totalinventering – innebär inventering av alla byggnader inom ett geografiskt avgränsat område t.ex. en stadsdel, en tätort eller en socken. Samtliga objekt även de som tillkommit under de senaste åren tas med. Vid inventeringen görs ingen åtskillnad på vilken funktion eller utformning ett objekt råkar ha. Endast en totalinventering ger en heltäckande bild av byggnadsbeståndet eller objekten inom området. En totalinventering ger vidare, genom att omfatta all bebyggelse, det säkraste underlaget för att urskilja det kulturhistoriskt värdefulla byggnadsbeståndet och objekten. Värdet av en sådan inventering blir härigenom mer långsiktigt. Att uppgifter om all bebyggelse har samlats in har också ett stort värde när värderingskriterierna förändras. Behovet av omfattande nyinventeringar kan på det här sättet minskas.

J

Jokertecken – i BBR kan jokertecknet * användas för att underlätta en sökning där man inte är säker på t.ex. stavningen och vill ha en så bred sökning som möjligt. Jokertecknet kan endast användas som suffix/ändelse vid sökning. Stora eller små bokstäver spelar ingen roll. T.ex. en sökning på stad* träffar ord där stad ingår som prefix t.ex. stadshus, stadshotell och liknande.

K

K-märkt – i dagligt tal används ”[K-märkt](#)” eller ”kulturhus” ofta för byggnader med bevarandebeskydd i största allmänhet. Det kan hänvisa till byggnadsminnen, vilka är skyddade enligt kulturminneslagen eller en speciell förordning, men även till byggnader med skydd enligt detaljplan alternativt områdesbestämmelser eller till byggnader utpekade i en kulturhistorisk byggnadsinventering.

Begreppet ”K-märkt” i sig har dock ingen formell innebörd utan bör i första hand ses som ett uttryck för kulturhistoriskt intressant bebyggelse. Se Lagskydd.

Karaktärisering – kulturhistorisk karaktärisering och bedömning är en metod att lyfta fram det specifika för en byggnad så att detta ska kunna tas tillvara och förvaltas för framtiden. Ett omfattande karaktäriserings- och inventeringsprojekt av kyrkor och begravningsplatser har genomförts stiftsvis under senare år. Merparten av det material som tagits fram genom projektet finns inlagt i BBR.

Kartlänkar – BBR har kartlänkar till Google Earth (programmet måste vara installerat), *eniro.se* samt *hitta.se*. på byggnadsnivå. Genom att klicka på kartlänken visas byggnadens placering i respektive karta med en punkt.

I Google Earth finns även en länk åter till BBR, kopplad till den gula hussymbolen som visas i kartan/satellitbilden.

KML – förkortning för kulturminneslagen, [Lag \(1988:950\) om kulturminnen](#) m.m.

KMV – förkortning för kulturmiljövård

Klassificering – ett [klassificeringssystem](#) som Stockholms stadsmuseum har utvecklat och använder för att definiera och beskriva byggnaders kulturhistoriska värden. Klassificeringen bygger på en fyrgradig skala med nivåerna blått, grönt, gult och grått. Klassificeringen redovisas under Kulturhistorisk värdering/karaktärisering.

Kommun – med kommun menas, något förenklat, en geografiskt avgränsad enhet för lokalt självstyre. Dagens system har sin grund i 1862-års kommunallagar då ca 2 500 borgerliga kommuner bildades utifrån den dåvarande sockenindelningen. Genom kommunreformen 1952 förändrades kommunsystemet och antalet kommuner minskade. Antalet kommuner är idag 290.

Komplementbyggnad – byggnad som huvudsakligen utgör komplement till annan bebyggelse och som vanligtvis inte redovisas i fastighetsregistret, t.ex. garage, förråd, lusthus, orangeri m.fl. I BBR redovisas dessa med en egen identitet som består av fastighetsbeteckningen och husnummer enligt en särskild nummerserie (9000).
Se Husnr. 9001.

Kulturhistorisk värdering – en kulturhistorisk värdering görs för att lyfta fram de för en anläggning eller byggnad kännetecknande värdena och för att genom värderingen skapa förståelse för och kännedom om värdena hos allmänheten, fastighetsägare, politiker m.fl.

Värderingen är för det mesta gjord i samband med en byggnadsinventering. Värderingen görs med stöd av en grupp sakkunniga inom kulturmiljövården. För BBR gäller att inventerad bebyggelse som är äldre än 30 år bör vara värderad.

Den kulturhistoriska värderingen är kopplad till en gradering som har tre nivåer; bebyggelse som tillmäts ett särskilt kulturhistoriskt värde och bebyggelse som vid värderingstillfället inte tillmäts något sådant värde samt *karaktäristik och bedömning*.

Graderingen *karaktäristik och bedömning* är i första hand tänkt att användas för kulturhistorisk värdering av kyrkobyggnader. Graderingen kan göras mer finindeldad och redovisas i undergrupper, klassificering. De redovisade undergrupperna blått, grönt, gult, grått och streckat är kopplade till den kulturhistoriska klassificeringen som Stockholms stadsmuseum använder.

En beskrivning av det kulturhistoriska värderingssystemet i BBR finns i Bebyggelseregistrets skrift *Beskrivning* och i *Inventeringsbok*. Båda finns som pdf under fliken OM BBR – [Stöddokument](#). Värderingskriterierna utgår från den värderingsmetod som finns i Axel Unnerbäcks *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*, Riksantikvarieämbetet, 2003 och i tidskriften *Kulturmiljövård nummer 1-2/1995*, (Unnerbäck, Axel och Nordin, Erik: Kulturhistoriskt värde?), Riksantikvarieämbetet.

De kulturhistoriska värdena bygger på kriterier som ger en byggnad eller en anläggning dess kännetecken. Kriterierna redovisas i BBR i en förvalstlista. De finns kortfattat beskrivna i BBR:s ovan angivna skrifter och mer utförligt i ovan nämnda böcker.

L

Lagskydd – i BBR redovisar Lagskydd de skyddsformer som gäller för bebyggelse och som hanteras i registret. Det gäller [Lag \(1988:950\) om kulturminnen](#) m.m., allmänt kallad kulturminneslagen med förkortningen KML, och [Förordningen \(1988:1229\) om statligt byggnadsminne m.m.](#) Det finns planer på att utveckla BBR så att registret även ska kunna redovisa skyddsbestämmelser enligt Plan- och bygglagen, PBL och Miljöbalken, MB.

Landskap – indelningen av Sverige i olika landskap har sina rötter i järnåldern, men ännu under medeltiden fungerade många landskap som självständiga politiska enheter med egna lagar, lagmän och landsting. Landskapen har numera inte någon administrativ funktion, utan har ersatts av en indelning i län.

Landskapen spelar dock en viktig roll inom kulturmiljövården då de bl.a. bildar grund för arkiv och olika geografiska registreringar. Sverige är indelat i 25 landskap.

Län – med län menas ett geografiskt avgränsat område för statlig förvaltning. Den nuvarande länsindelningen kan spåras till 1634-års regeringsform, då 12 ”höfdingedömmen” eller ”gouvernement” bildades. I och med krigen med Danmark under 1600-talet ökade antalet län ytterligare. En stor förändring skedde 1810 då norrlandslänen tillkom. Efter bildandet av Skånes respektive Västra Götalands län i slutet av 1990-talet finns idag 21 län.

M

Miljö och miljökategori – i BBR avser miljö den fysiska miljö där bebyggelsen ligger. Miljön är indelad i olika kategorier, baserade på den indelning i landskaps- och miljötyper som tillämpas av RAÄ vid beskrivning av riksintresseområdena för kulturminnesvård. Exempel på miljökategori är kust- och skärgårdsmiljö, odlingslandskap och bruksmiljö.

N

Nuvarande kategori – i BBR anger detta den funktion byggnaden/anläggningen har idag.

Nybyggnadsår – avser den tidsperiod under vilken en byggnad uppfördes.

O

Obligatoriska uppgifter – i BBR är vissa uppgifter obligatoriska. Minimikravet är uppgift om anläggningskategori, byggnadskategori och nybyggnadsår. Till dessa kommer de administrativa uppgifterna med fastighetsbeteckning m.fl. Beroende på inventeringskategori kan flera uppgifter vara obligatoriska.

P

Planer – i BBR syftar detta på situationsplaner. Dessa redovisar byggnaderna i en anläggning och deras inbördes läge samt den närmaste omgivningen.

Q

Q och q i detaljplan samt områdesbestämmelser – byggnader eller områden som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt och på grund av detta inte får förvanskas, ändras eller rivas kan av en kommun skyddas enligt Plan- och bygglagen, PBL.

R

Riksintresse – mark och vattenområden som har nationell betydelse för bevarande eller utveckling kan enligt miljöbalkens tredje kapitel, betecknas som område av [riksintresse](#).

Riksantikvarieämbetet har ansvar för att peka ut områden av riksintresse för kulturmiljövården. I Sverige finns ca 1 700 sådana områden.

Ritningar – byggnadsritningar eller liknande handlingar finns i BBR som skannade dokument. För en del kyrkor finns ritningar som visar kyrkans byggnadshistoria och har tagits fram genom projektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria.

S

Situationsplan – se Planer.

Socken – indelningen av landet i socknar kan spåras tillbaka till åtminstone medeltiden. De var länge de minsta geografiskt avgränsade enheterna för samhällets funktioner. Sockenindelningen kom sedan att användas som grund vid 1862-års kommunallagar då både borgerliga och kyrkliga kommuner skapades. Antalet borgerliga kommuner har sedan kommit att sjunka avsevärt under 1900-talet i samband med olika sammanslagningar (från ca 2 500 till 290).

Även de kyrkliga kommunerna eller församlingarna förändrades men inte i samma omfattning som de borgerliga. Åtminstone på landsbygden kom församlingarna i stort att sammanfalla med socknarna. Efter relationsändringen mellan stat och Svenska kyrkan 2000 har dock förändringstakten ökat.

Under lång tid användes socknarna som grund för fastighetsindelningen. Vid olika fastighetsförändringar kunde därför sockengränsen flyttas. I och med att det kommunbaserade fastighetsregistret togs i drift åren 1976-1995 upphörde socknar att ha någon administrativ funktion. Till skillnad från kommuner och församlingar är deras gränser numera frysta.

Sockenindelningen spelar dock fortfarande en viktig roll inom kulturmiljövården då den bildar grund för arkiv och olika geografiska registreringar.

Det sockenskipt som används i BBR utgår från den sockenindelning som rådde när det kommunbaserade registret togs i drift. Landets socknar finns redovisade i Antikvarisk-topografiska arkivets (ATA) förteckning över städer och socknar. Den publicerades första gången 1979 och den senaste versionen togs fram 1999.

Statligt byggnadsminne – se Byggnadsminne.

Stift – ett till Svenska kyrkan knutet förvaltningsområde. Sverige är indelat i 13 stift.

T

Tillmäts kulturhistoriskt värde och tillmäts ej kulturhistoriskt värde – se Kulturhistorisk värdering

U

Upphovsman – i BBR anger denna uppgift en person som ritat, uppfört, låtit uppföra, utsmyckat eller på annat sätt svarat för en åtgärd på en byggnad.

Upphovsrätt – se Bildrättigheter

V

Värdering – se Kulturhistorisk värdering.

Värderingsdatum – anger den dag då en värdering är gjord.

Värderingskriterier – de kulturhistoriska värdena bygger på kriterier som ger en byggnad eller en anläggning dess kännetecken. Kriterierna redovisas i BBR i en förvalslista. De finns kortfattat beskrivna i *Kulturmiljövårdens bebyggelseregister Handbok*, 1998, Riksantikvarieämbetet (se Om BBR – [Stöddokument](#)) och mer utförligt i Axel Unnerbäcks *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*, Riksantikvarieämbetet, 2003 och i tidskriften *Kulturmiljövård nummer 1-2/1995*, (Unnerbäck, Axel och Nordin, Erik: Kulturhistoriskt värde?) Riksantikvarieämbetet.

Å

Årtal – ger uppgift om när en byggnad har uppförts, ändrats eller liknande. Årtal ger även uppgift om när t.ex. en viss inredning som predikstolar, altaruspsatser tillkommit eller när en byggnad försetts med dekorativa målningar.

Ä

Ägare – i BBR används uppgiften ägare enbart då församlingar inom Svenska kyrkan är fastighetsägare.